

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

BARABÁS, Tamás

Az amerikai néger írók problémái / Problems of American Negro writers

Eredeti közlés/Original publication:

Nagyvilág, 1963, 8. évf., 10. szám, 1591–1593. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.003.592

Dátum/Date: 2019. május / May

filename: barabas_1963_AmNegerIrokProbl

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

BALÁZS, Judit: A társadalmi–gazdasági transzformáció Dél-Afrikában: alternatívák és kihívások / Social and Economic Transformation in South Africa: alternatives and challenges, *AHU MATT*, 2019, **pp. 1–8. old.**, No. 000.003.592, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, az amerikai néger írók helyzete, tájékoztatás és elemzés

African research in Hungary, position of American Negro writers, information and analysis

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

AZ AMERIKAI NÉGER ÍRÓK PROBLÉMÁI

BARABÁS, Tamás

Nagyvilág, 1963, 8. évf., 10. szám, 1591–1593. old.

A *Saturday Review* című amerikai folyóirat 1963. április 30-i számában három jónevű amerikai-néger író hozzászólását közli a néger írók problémáiról. A lap abból indul ki, hogy Amerikában a „négerirodalom” mindig néger-jellegű volt, de az utóbbi időben a változás jelei mutatkoznak ezen a területen. Van-e változás csakugyan, s ha igen, miért és hogyan? Ez érdekelte a szerkesztőséget. A három író nemcsak erre adott feleletet.

A kérdés anyagi oldala

Langston Hughes, akinek versei nálunk is ismertek (színdarabjai és novellái kevésbé), elsősorban anyagi oldaláról világítja meg a kérdést. Cikkét aránylag szelíden kezdi: az amerikai néger írónak ugyanolyan problémái vannak, mint a nem-néger íróknak – meg még néhány.

Hughes több mint harminc éve publikál. Tapasztalata szerint a kiadók úgyszólván minden könyvet hajlandók kiadni, amely eladhatónak látszik, tekintet nélkül a szerző fájára. Olykor olyan könyvet is kiadnak, amelyet egész egyszerűen jónak tartanak. Nem valószínű, hogy egy kiadó azért utasítaná vissza egy néger író kéziratát, mert az író néger. Ha elutasítja, inkább azért, mert kiadói programjában már több néger téma szerepel, mint ahogy valószínűleg egy harmadik japán regényt se adna ki ugyanabban az esztendőben, amelyben kettőt már megjelentetett.

Könyvkiadói vonalon tehát, Hughes szerint, nincsenek előítéletek a néger írókkal szemben. Akkor hát hol vannak? Az írásnak úgynevezett perifériális területein: Hollywoodban, a rádiónál, a televíziónál, szerkesztőségek és lektorátusok szerkesztői posztjain, előadókörutakon.

Vagyis: éppen azokon a területeken, amelyek sokkal többet jövedelmeznek, mint a regényírás. Az előadói körút például Amerika fehér íróinak egyik legjobban jövedelmező forrása. Asszonyklubokban, különféle társaságokban, egyetemeken tartanak felolvasásokat, előadásokat. Csakhogy: ezek, nemcsak egyszerűen előadások, hanem egyúttal társadalmi események is. Az előadást teadélután vagy cocktail party követi, esetleg vacsora: s ha íróként még elviselik is a néger, ilyen jellegű társadalmi eseményen már a legtöbb helyen nem kíváncsi személynek tekintik. Nem csak a déli, hanem a nyugati s a középnyugati államok egyetemeinek többségében sem tartott még néger író előadást.

Visszatérve a könyvkiadókra: személyzeti listájukon sokáig egyetlen néger sem szerepelt. A második világháború befejezése óta javult valamit a helyzet: azóta akadnak néger kistisztviselők egyes kiadóknál. sőt ma már felelősebb beosztásban is találni néhány néger. De a rádió- és televíziós társaságoknál még most is legfeljebb csak portási beosztásban dolgoznak feketék. S Hollywoodban? Ha olykor megvásárolják is egyik-másik néger író könyvének filmjogait, arra már alig kerül sor, hogy meghívják Kaliforniába: vegyen részt a forgatókönyv-írásban is. A tömegszórakoztatási iparban csaknem minden felelős és jólfizetett állás fehéreknek jut – a néger író, legyen bármilyen hírneves, ott nem kíváncsi.

Néger író számára milyen, az íráshoz legközelebb álló, szellemi foglalkozás érhető el? A tanítás. A legtöbb néger író csak éjszaka jut az íráshoz, miután már diákjai dolgozatainak százait kijavította. Az amerikai néger íróknak tehát egzisztenciális problémái vannak, amellettszenved ugyanazoktól az előítéletektől, amelyektől a többi néger, attól függően, hogy az USA melyik részében él, vagy melyik részébe utazik. New Yorkban például megeshetik, hogy egy néger író elmegy egy fehér író társaság tiszteletére rendezett cocktail partyra, s bármilyen jólöltözött is, a portás ezzel fogadja: „A cselédbejáró a hátsó lépcsőnél van.” Ez hihetetlennek tetszik a mai Manhattan-ben, pedig valóság. Ami pedig a déli államokat illeti – ott a megaláztatásnak nincs olyan formája, amely hihetetlen volna...

A „néger irodalom” mítosza

Más oldalról, sokkal mélyebben, osztályszempontokat is érvényesítve, vizsgálja a kérdést *LeRoi Jones* költő, az *Előszó egy öngyilkos húszkötetes búcsúleveléhez* című regény szerzője.

Az úgynevezett „néger irodalom” közepszerűsége – az amerikai kultúra egyik legféltettebben őrzött titka, állapítja meg, s a továbbiakban megkísérli megfejteni ezt a titkot. Jones szerint a négerrek hozzájárulása az amerikai művészetekhez – maga a közepszerűség. Persze, néhány kivétellel. Általános kivétel csak a zene. A blues, a jazz, a spirituálék terén a négerrek is nagyot alkottak. De az amerikai irodalomnak sohasem volt egy *Duke Ellington*hoz, vagy *Louis Armstrong*hoz hasonló kiemelkedő néger képviselője. Miért? Jones indokolása rendkívül érdekes:

Az amerikai-néger zene ereje és szépsége a fekete ember lelkében gyökerezik, hagyományainak folytatói között mindig ott voltak a legalacsonyabb társadalmi osztályokhoz tartozó négerrek is. Az amerikai néger zene sosem volt pretenciózus, sosem akart másnak látszani, mint ami – ezért volt mindig magasszínvonalú. Ezzel szemben a többi művészeti ágban tevékenykedő négerrek, elsősorban az írók, mindig a néger középosztály soraiból kerültek ki. Ezt a középosztályt pedig Jones szerint a közepszerűség minden fajtájának bálványozása jellemzi. Oka: a fehér középosztályhoz való hasonulás szándéka. Mindig azt akarták bizonygatni, hogy tulajdonképpen nem is azok, amik – azaz nem is négerrek.

Minthogy Jones szerint az egész amerikai-néger középosztályt a fehér-amerikai középosztály ízléséhez, értékítéleteihez, kultúrájához mindenáron való azonosulás jellemzi, a középosztályból kikerült néger írók is ilyenek. Irodalmi példaképük: a fehér-amerikai középosztálybeli irodalom. Jones szerint csak néhány néger író – *Jean Toomer*, *Richard Wright*, *Ralph Ellison* és *James Baldwin* – volt képes arra, hogy a „komoly” irodalom szféráiba jusson, abban az értelmezésben, amely szerint például *Somerset Maugham*: komoly irodalom. Vagyis: komoly mindazok számára, akik még sosem olvasták *Melville-t* vagy *James Joyce-ot*.

Néger írónak lenni: ez mindig inkább társadalmi állást, mint esztétikai kategóriát jelentett. Jones szerint pedig az igazi művészet csak az érzelmek valódi mélységeiből törhet elő. Az emberi tevékenység *igazi* kategóriáit kell tükröznie, az emberi életről az *igazságot* kell elmon-

dania – nem pedig egy társadalmi rend készségesen nevetségessé váló apologétáinak elcsépelet világát. S az amerikai néger irodalom, Jones szerint, sohasem felelt meg ezeknek a követelményeknek. Ugyan hol van a négersége egy olyan irodalomnak, amely csupán utánpótlás az amerikai kultúrában található legalacsonyabbrendű társadalmi intelligenciának, a fehér középosztályénak? Hiába feketék a szereplői ennek az irodalomnak, ha mindegyik hű marad modelljének érzelmi ürességéhez – e jellemek feketesége ugyanolyan, mint *Al Jolson* feketesége. (A fiatalabbak kedvéért: az első világsikerű hangosfilm, a *Sonny Boy* főszereplője Al Jolson volt – fehér színész, aki a filmen négert alakított.)

Jones oda lyukad ki, hogyha az amerikai néger irodalom továbbra is Amerika polgári–idealista társadalmi felfogásába illeszkedik be, ha nem teremti meg a saját jelképrendszerét, a saját személyi mítoszát, ha továbbra is azon az érzelmi hőmérsékleten marad, amely a valóságtól idegen, akkor sohasem válik igazi irodalommá. A néger író Amerikában sohasem ment túl egy bizonyos határon. Ha igazi néger művészet és irodalom akarunk teremteni, mondja Jones, akkor túl kell lépniünk ezen a határon, bátran keresztül kell mennünk a senkiföldjén, a magunk igazi fekete országába, amely, ha eddig nem vált is még láthatóvá a fehér Amerika számára, de létezik, s amannak szerves része.

A nyugati világ azon a ponton van, hogy bármikor a levegőbe röppülhet. A néger szerves része ennek a társadalomnak, s valahogy mégis kívül rekedt, olyan amerikai, aki érzelmileg azonosítja magát ezzel a társadalommal, mégis, örökre kívül marad ezen a kultúrán, annak csupán megfigyelője. Pedig ha volna igazi néger irodalom, most virágozhatnék.

Az irodalmi gettó

John A. Williams az *Éjszakai ének* s a *Sissie* című regények szerzője. Sajnos, egyik művét sem ismerjük. Williams cikke túlnyomórészt a néger irodalom fogadtatásával foglalkozik.

Düh, gyűlölet, harag, tiltakozás – a kritika csaknem minden néger regényt ezekkel a jelzésekkel illet, legföljebb olykor cifrázza. Ilyeténképpen: szén harag, fekete gyűlölet, fájdalmas düh, nagyszerű tiltakozás. Amilyen sűrűn használják ezeket a jelzőket, ugyanolyan gyakran alkalmazzák a csoportosításokat is. A kritikák rendszerint több néger

író könyvével foglalkoznak egyszerre, a szerzőket mindig egymással hasonlítják össze – s ezek a tendenciák nagy mértékben akadályozzák a néger írókat, abban, hogy tehetségüket szélesítsék. Irodalmi gettóba zárják őket, amiből csak ritkán tud kitörni egy-egy író. Valamikor *Langston Hughes* volt az, később *Richard Wright* vette át tőle a stafétát, most vitathatatlanul *James Baldwin* van a sor.

Az elkoptatott jelzők használatában, az egymással való összehasonlításban és a csoportosításban a szerkesztők és a kiadók is hibásak, folytatja Williams. Egy kiadó például kijelenti: a néger dolog most jó üzlet! Erre nyakra-főre szerződnek néger írókkal, esetleg olyanokkal is, akikben kizárólag az a fantázia, hogy négernek. Az amerikai irodalomban vannak divatcikkek. Volt már homoszexuális korszak, háborús korszak, zsidó korszak – most éppen a néger korszak van soron a könyvkiadásban. De a divat változik. Egy kiadó például hat évvel ezelőtt azt tanácsolta Williams-nek, hogy ne írjon azokról a személyes élményeiről, amelyeket négerként szerzett – ma, a könyvkiadás négerkorszakának idején, ugyanez a kiadó tele van néger írókkal és néger témákkal.

Williams azon is sajnálkozik, hogy a kritikusok alig foglalkoznak azzal: milyen is a néger írók témája és stílusa? A kritikák általában többet árulnak el a kritikusok előítéleteiből, mint a néger írók könyveiről. Williamsnek nemcsak a fehér könyvkiadókhoz és kritikusokhoz: a fehér írókhoz is van szava. Példákat sorol fel fehér írók könyveiben szereplő négerekről: legtöbbjük csak jelképez valamit, olykor azt sem tudni, mit, csak épp emberi karaktert nem tudnak adni a fehér írók néger szereplőiknek.

Mindhárom szempont nagyon érdekes. *Langston Hughes* elsősorban azt mutatta meg, miért vannak a néger írók rosszabb anyagi helyzetben fehér kollégáiknál. *John A. Williams* azt magyarázta meg, miért vannak rosszabb helyzetben irodalmilag is. A legszenvedélyesebb felszólalója a vitának *LeRoi Jones*, aki szerint nincs és sohasem volt Amerikában igazi, magas színvonalú néger irodalom, s ezt a tételét az amerikai társadalom szerkezetéből vezette le – nemcsak a négernek különleges helyzetéből. Mi magunk kevésbé ismerjük az amerikai néger irodalmat ahhoz, hogy *LeRoi Jones*nak fenntartás nélkül igazat adjunk, noha érvei javarészt mélyrehatóak és igaznak tetszenek. Annyi azonban még ilyen nagy távolságból is bizonyossággal megállapítható, hogy a néger író Amerikában irodalmi gettóba szorult. S miért ne szorulna, mikor bármely egyéb foglalkozású néger is gettóba kényszer-

rül? Hogy meddig lesz ez így? Nincs próféta, aki meg tudná mondani. Ám LeRoi Jones alighanem ismét jó helyen tapogatózik, amikor azt pedzi, hogy mindaddig így lesz, amíg az egész amerikai társadalmi rend alapvetően meg nem változik.